

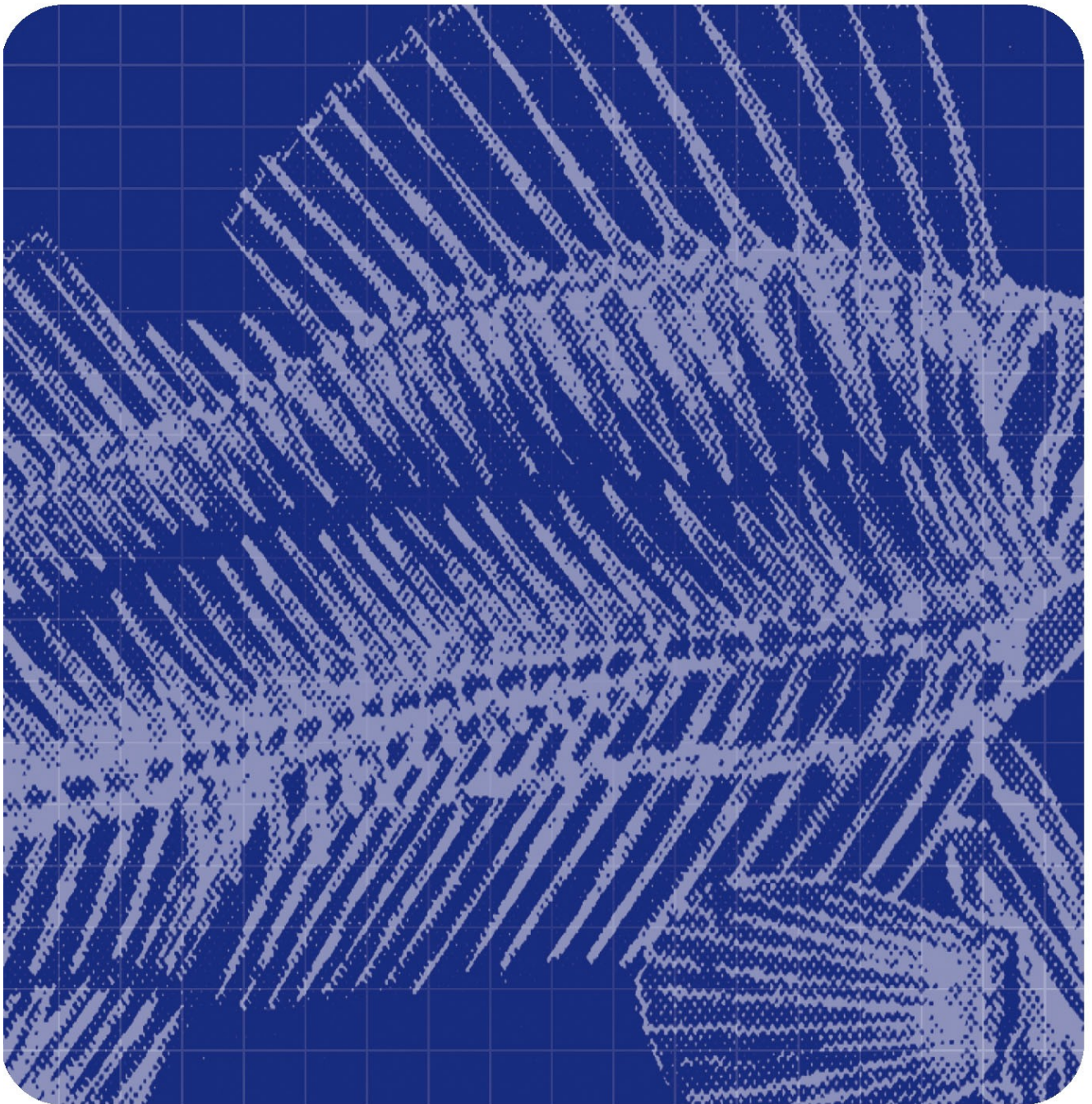

Fiskeriforskning

RAPPORT 9/2001 • Utgitt juni 2001

Vareflyt av laks i Tyskland

Oddrun Johnsen og Frode Nilssen

Norut Gruppen er et konsern for anvendt forskning og utvikling og består av morselskap og seks datterselskaper. Konsernet ble etablert i 1992 – fundamentert på daværende FORUTs fire avdelinger og Fiskeriforskning.

Konsernet består i dag av følgende selskaper:

Fiskeriforskning, Tromsø

Norut IT, Tromsø

Norut Samfunnsforskning, Tromsø

Norut Medisin og Helse, Tromsø

Norut Teknologi, Narvik

Norut NIBR Finnmark, Alta

Konsernet har til sammen vel 240 ansatte.

Fiskeriforskning (Norsk institutt for fiskeri- og havbruksforskning AS) utfører forskning og utvikling for fiskeri- og havbruksnæringen.

Gjennom strategisk næringsrettet forskning og utviklingsarbeid, i samarbeid med næringsaktører og det offentlige, skal Fiskeriforsknings arbeid bidra til utvikling av

- etterspurt sjømat
- aktuelle oppdrettsarter
- bioteknologiske produkter
- teknologiske løsninger
- konkurransedyktige foretak

Fiskeriforskning har ca. 160 ansatte fordelt på Tromsø (110) og Bergen (50).

Fiskeriforskning har velutstyrte laboratorier og forsøksanlegg i Tromsø og Bergen.

Hovedkontor Tromsø:

Muninbakken 9-13

Postboks 6122

N-9291 Tromsø

Telefon: 77 62 90 00

Telefaks: 77 62 91 00

E-post: post@fiskeriforskning.no

Avdelingskontor Bergen:

Kjerreidviken 16

N-5141 Fyllingsdalen

Telefon: 55 50 12 00

Telefaks: 55 50 12 99

E-post: office@fiskeriforskning.no

Internett: www.fiskeriforskning.no

RAPPORT

Tilgjengelighet:

Åpen

Rapportnr:

9/2001

ISBN-nr:

82-7251-473-7

Tittel:

Vareflyt av laks i Tyskland

Dato:

28. juni 2001

Antall sider og bilag:

20

Forfatter(e):

Oddrun Johnsen og Frode Nilssen

Forskningssjef:

Roger Richardsen

Senter:

Økonomi og marked

Prosjektnr.:

9413

Oppdragsgiver:

Eksportutvalget for fisk

Oppdragsgivers ref.:

3 stikkord:

Tyskland, laks, vareflyt

Sammendrag: (maks 200 ord)

Rapporten tar for seg vareflyten av laks på det tyske markedet. Først beskrives generelle forhold omkring det tyske matvaremarkedet, hvor vi blant annet ser på konsumet av næringsmidler generelt og fisk spesielt. Deretter presenteres det tyske markedet for laks og lakseprodukter.

I 1999 ble i overkant av 87 000 tonn laks importert til Tyskland. Av dette var 69% hel fersk laks, 5% fersk filet, 10% frossen filet, 6% hel frosset laks, 8% røkt og 3% videreforedlede produkter. 26472 tonn kom fra Norge.

English summary: (maks 100 ord)

This report describes the German market for salmon. The situation in the food sector, and seafood in particular is described. In debt studies of salmon import and distribution channels are estimated.

In 1999 the German import of salmon totalled 87 000 tonnes. Divided into product category: 69 % fresh whole salmon, 5% fresh fillets, 10% frozen fillet, 6% frozen whole salmon, 8% smoked and 1 % processed salmon. The Norwegian export amounted 26 472 tonnes.

INNHold

1	INNLEDNING.....	1
2	SPØRRESKJEMA OG INNSAMLING AV DATA.....	2
3	TYSKLAND SOM MARKED FOR FISK	3
3.1	Konsum	3
3.2	Konsum og forbruk av fisk og sjømat.....	4
3.3	Markedet for fisk i Tyskland.....	6
3.3.1	Produksjon, import og eksport.....	6
3.3.2	Leverandører av fisk til Tyskland.....	7
3.3.3	Omsetning.....	7
3.4	Laks i Tyskland	8
3.5	Vareflyt av laks	10
4	RESULTATER AV UNDERSØKELSEN.....	12
4.1	Perspektiver på det tyske laksemarkedet.....	13
5	REFERANSER.....	15
	VEDLEGG.....	1

FIGURER OG TABELLER

Figur 1	Konsum av de viktigste fiskeslagene i Tyskland i 1998 og 1999 (FIZ, 2000).....	4
Figur 2	Konsum av ulike produkter på det tyske markedet (FIZ, 2000).	5
Figur 3	Figuren viser utviklingen landinger, eksport og import av fisk på det tyske markedet (FIZ, 2000).	6
Figur 4	De viktigste leverandørene av fisk til Tyskland i 1999 (FIZ,2000).	7
Figur 5	Omsetningen for fisk og fiskevarer fordelt på fiskeri, produsent og	8
	omsetningskanal. Oppgitt i verdi (millioner tyske mark) (FIZ, 2000).....	
Figur 6	Import av ulike lakseprodukter til Tyskland, 1993-1999. Både Stillehavs- og Atlanterhavslaks (BLE, 2001).....	9
Figur 7	Prosentvis fordeling import av lakseprodukter til Tyskland i 1999 (BLE, 2001).	10
Figur 8	Tysklands import av norsk laks i verdi fra 1998 til 2000 (EFF, 2001).	10
Figur 9	Vareflyt av laks på det tyske markedet i 1999. I parentes er tall fra 1998. (Kristoffersen, 1998)	12
Tabell 1	Konsum matvaregrupper i 1997 (FIZ,1998)	3
Tabell 2	Gjennomsnittlig konsum av kjøtt og fisk (i kg).	4
Tabell 3	Tilbud av fisk på det tyske markedet. Vekt er oppgitt i 1000 tonn (FIZ, 2000).	7
Tabell 4	Forbruket av fisk totalt og laks per capita 1994-1999 (FIZ, 2000).	8
Tabell 5	Hvor konsumentene kjøper laks (Kristoffersen, 1999).	11

1 INNLEDNING

Produksjonen av oppdrettet norsk laks har økt fra 20 000 tonn i 1983 til 420 000 tonn i 2000. Dette utgjør 49% av verdensproduksjon av Atlantisk laks (totalt ca 855 000 tonn). Det resterende produseres hovedsakelig i Storbritannia (14%), Chile (18%) og Canada (9%) (FAO-statistics, 2000; Eksportutvalget for fisk, 2001).

Markedet for laks omfatter et stort spekter av produkter. Den norske eksporten av laks hadde i 2000 en verdi på 12,3 milliarder kroner, hvorav 69% var eksportert fersk, 11% frossen, 10% som frosset filet, 7% fersk filet, 2% røkt laks og 1% bearbeidet laks (Eksportutvalget for fisk, 2001).

De siste årene har eksportmarkedet for norsk laks omtrent vært uforandret. I synkende rekkefølge er Danmark, Frankrike, Japan og Tyskland de største importørene av norsk laks. I 2000 importerte Danmark laks fra Norge til en verdi av 2,4 milliarder kroner, og det danske markedet har økt de siste årene. Frankrike er den nest største importøren av norsk laks, og importerte i fjor laks til en verdi av 1,9 mrd kroner. Også den franske importen øker. Japan har også økt sin import til en verdi på 1,55 mrd kroner forrige år. Tyskland er det fjerde største avtakerland for norsk laks. Dette eksportmarkedet er økende og landet importerte laks for ca 1 milliard kroner i 2000. I tillegg dekket den danske videreeksporten av laks 18% av lakseleveransene til Tyskland (EFF, 2001).

Laksemarkedet i Tyskland er interessant fordi det, i likhet med andre store laksemarkeder (for eksempel Frankrike), har vist en betydelig økning. Selv om fiskeforbruket generelt har stagnert eller hatt en moderat vekst, har laksemarkedet i Tyskland hatt en jevn økning de siste årene. Prognoser viser en forventet vekst i fiskekonsumet til 15 kg/pers/år innen 2005 (USDA, 2000). Først og fremst har landet sterk økonomi og høy befolkningstetthet. Videre er det tyske fiskeforbruket på 12,6 kg/capita, som er relativt lavt sammenlignet med verdensgjennomsnittet (14,5 kg/pers/år). Sett i lys av de mange problemene for kjøttindustrien i Europa generelt og Tyskland spesielt kan det relativt lave fiskeforbruket betraktes som et betydelig potensiale for vekst i fiskeforbruket i årene som kommer.

2 SPØRRESKJEMA OG INNSAMLING AV DATA

Norsk eksportstatistikk er rimelig oversiktlig og korrekt. Statistikken som gjelder import til Tyskland fra hele verden er det litt verre med. Usikkerheten knyttes til at den tyske statistikken er en del av EU-statistikken, og mye transporteres gjennom Tyskland til andre EU-markeder. Denne kan dukke opp i den tyske statistikken. Det er også fare for at noen produkter kan falle under flere kategorier med fare for dobbeltregistrering. Tilgjengelig statistikk over import og produksjon av laks i det tyske markedet spriker både med hensyn til markedsvolum og produktgrupper. Tall fra Eurostat viser at den tyske importen i 1999 var i overkant av 113 000 tonn, mens årsberetningen for tysk fiskerinæring for 1999, utgitt av det tyske ernærings- og landbruksministeriet, anslår importen av laks (Atlanterhavs- og Stillehavslaks) til 86 685 tonn (Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung, BLE, 2000). Hovedproduktet er fersk hel laks (69%), etterfulgt av frossen laksefilet (10%), fersk laksefilet (5%), røkt laks (8%) og videreforedlet laks (3%).

Omsetningskanalene for laks og ulike lakseprodukter i Tyskland ble beskrevet i en rapport fra Fiskeriforskning i 1999 (Kristoffersen, 1999). Tidligere undersøkelser er vanskelig å oppdrive siden det ikke har blitt foretatt analyser av vareflyten for laks. Vanligvis gjengir dataene den totale omsetningen av fisk og fiskeprodukter i ulike kanaler (BBE-B Branchenreport Fisch 1998, Jahresbericht über die Deutsche Fischwirtschaft, 1997). Kristoffersen (1999) samlet inn primærdata fra produsenter og grossister i Tyskland og gav et helhetlig bilde av vareflyten av laks i Tyskland. Vi vil komme tilbake til resultatene fra denne rapporten.

I denne rapporten er informasjonen fra det tyske laksemarkedet i hovedsak fremskaffet via sekundære kilder, statistiske databaser og informasjon fra næringsaktører i Tyskland. Denne informasjonen gir en kort presentasjon av det tyske markedet for næringsmidler, med størst vekt på fisk og sjømat.

I tillegg er det supplert med en primærundersøkelse blant tyske næringsaktører med tilknytning til lakseforedling og salg. Dette ble gjort gjennom et spørreskjema som kartla innkjøpsmengde, salgsmengde av ulike produkttyper og i hvilke kanaler produktene ble omsatt. Skjemaet ble sendt via faks til 78 bedrifter mars 2001. Alle bedriftene var på en eller annen måte knyttet til laksenæringen i Tyskland. Bedrifter som ikke hadde svart innen en viss tid ble deretter kontaktet på ny og intervjuet telefonisk for å få så høy svarprosent som mulig. Totalt 28 bedrifter svarte på spørreskjemaet med varierende kvalitet.

Det er i hovedsak to hovedårsaker til den lave svarprosenten. For det første ønsket bedriftene ikke å oppgi hvor store kvanta de omsetter i ulike segmenter og gjennom hvilke kanaler. I henhold til intervjuer skyldtes dette skepsis til konfidensialitet til behandlingen av opplysningene, samtidig som de ikke ville røpe noe som gav bedriften ”konkurransmessige ulemper”. Enkelte bedrifter hadde en bedriftspolitik om ikke å gi ut slike opplysninger.

3 TYSKLAND SOM MARKED FOR FISK

I dette kapitlet ønsker vi å presentere det tyske markedet for næringsmidler, med spesiell fokus på fisk og laks. Beskrivelsen av generelle sider med markedet bidrar til å øke forståelsen for hva som er viktig å ta hensyn til for fremtidig utvikling i dette markedet. Først ser vi på konsumet av mat i Tyskland, før vi ser nærmere på konsumet av fisk og sjømat. Deretter kommer vi inn på det tyske markedet for fisk, mens de siste delene omhandler laksemarkedet og vareflyten i markedet.

3.1 Konsum

I europeisk sammenheng er Tyskland med sine 82 millioner innbyggere det største landet med hensyn til befolkningensmengde. I tillegg har landet en sterk økonomisk posisjon, og har nest etter Danmark det største bruttonasjonalprodukt per capita i den Europeiske Union (20,406 ECU) (Statistisk sentralbyrå, 2001).

En undersøkelse fra ZMP (1998) avdekket at det stort sett ikke har vært betydelige endringer i det overordnede til næringsinntaket i løpet av de siste 40 år. For enkelte næringsmidler har variasjonene imidlertid vært store. I tabell 1 vises inntaket av næringsmidler i 1997 (Fisch Informationszentrum¹,1998).

Tabell 1 Konsum matvaregrupper i 1997 (FIZ, 1998)

Matvaregruppe	Konsum per capita
Melkeprodukter	124,5 kg
Frukt	120,0 kg
Kjøtt	90,0 kg
Grønnsaker	88,0 kg
Brød/bakevarer	85,0 kg
Poteter	73,0 kg
Fisk	14,9 kg
Fjærkre	14,5 kg

Potetforbruket har blitt halvert de siste 40-50 årene, mens forbruket av andre grønnsaker har nesten blitt fordoblet. I tillegg har konsumet av meieriprodukter økt kraftig i sammen periode. I grove trekk har kjøttforbruket også økt kraftig, men kjøttforbruket har variert blant annet som følge av negativ mediaomtale. I perioden mellom 1994-1997 da svinepest, hormonskandaler, dyretransport og kugalskap stod sentralt i mediabildet, ble kjøttforbruket redusert. Konsumet av storfekjøtt hadde en nedgang på 13% i denne perioden, mens det økte etter 1998 (ZMA, 1999).

Den negative mediaomtalen av kjøtt har imidlertid ikke stilnet av de siste årene. I fjor var utbredelsen av kugalskap i søkelyset, mens det i løpet av årets første måneder har vært rapportert om stor utbredelse av munn- og klovsyke. Hvilke konsekvenser dette får for

¹ Fisch Informationszentrum er en service institusjon for tysk fiskerinæring, som er behjelpelig med å besvare spørsmål omkring fisk som næringsmiddel. Forkortes heretter FIZ.

fiskeforbruket gjenstår å se. Imidlertid mente flere av intervjupersonene at fiskeforbruket ville øke på bekostning av kjøtt. Tabellen under viser utviklingen av fiske- og kjøttkonsumet på nittitallet.

Tabell 2 Gjennomsnittlig konsum av kjøtt og fisk (i kg).

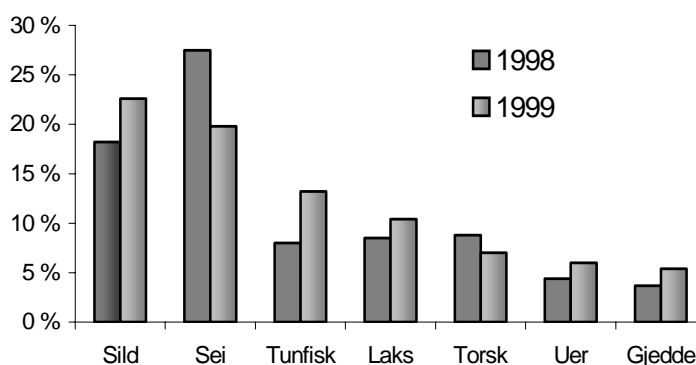
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt kjøttforbruk	56,8	55,0	53,8	52,5	51,5	53,6	
Svin*	40,4	40,0	39,6	39,4	38,5	40,3	
Storfe*	13,5	12,0	11,4	10,5	10,4	10,2	
Kylling/kalkun	10,1	10,6	11,1	11,7	12,3		
Fisk	13,6	14,2	13,5	13,3	13,0	13,7	12,6

*konsumprodukter ferdig til tilberedning

Forbruket av rødt kjøtt har gått ned de siste årene, hovedsakelig gjelder dette svin og storfe, mens kylling og kalkun har økt gradvis i samme tidsperiode. Konsumentene er mer opptatt av helse, miljø og matvaresikkerhet nå en tidligere. En undersøkelse fra 1999 viste at konsumenter som har et åpent forhold og holdning til convenience og organiske produkter er i fremvekst (Alberta agriculture, food & rural development, 1999). Dette får konsekvenser for forbruksmønsteret. Man har gradvis fått en dreining fra mer "usunne" kjøttprodukter til de sunnere variantene.

3.2 Konsum og forbruk av fisk og sjømat

I 1991 ble det konsumert 1,141 tusen tonn fisk i Tyskland. Forbruket var på topp i 1998 med 1,124 tusen tonn, mens det i 1999 ble rapportert et konsum på 1,032 tusen tonn. Det er vanskelig å si om nedgangen i 1999 er en kortvarig endring. Mesteparten av fiskekonsumet er saltvannsfisk (70,4%), 17,4% er ferskvannsfisk og 12,2% er kreps- og skalldyr. I hovedsak er det fem fiskeslag som har dominert det tyske markedet de siste årene; sild, Alaska Pollock (Alaska-Seelachs), tunfisk, laks og torsk. Sammenlignet med 1998 har konsumet av Alaska Pollock og torsk minket mens konsumet av sild, laks, uer og tunfisk har økt. Laks har økt sin markedsandel fra 8,5 til 10,4% fra 1998 til 1999 (FIZ, 2000).

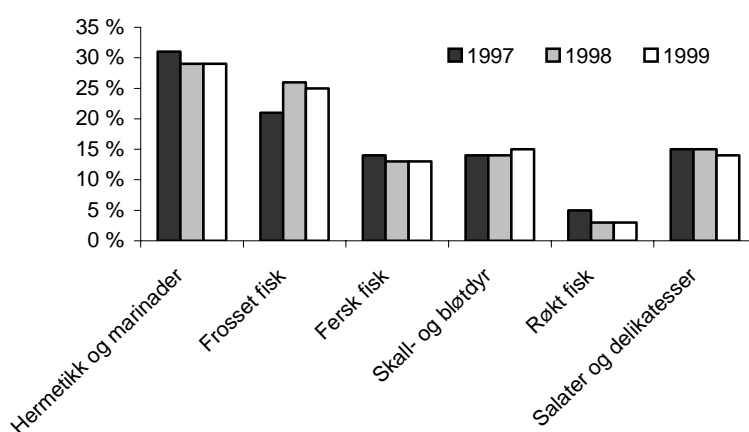
Figur 1 Konsum av de viktigste fiskeslagene i Tyskland i 1998 og 1999 (FIZ, 2000).

Statistikk som omhandler fiskeforbruket er noe variabelt. Enkelte kilder viser en gradvis økning i løpet av nittiåra, mens andre viser en nedgang. Den offisielle statistikken fra FIZ (2000) viser forbruksøkning mot midten av nittiårene, og nedgang det siste året (se tabell 2). I

1994 konsumerte en gjennomsnittlig tysker 14,2 kg/år. Deretter har konsumet sunket gradvis til 12,6 kg/pers i 2000. Så lavt har fiskekonsumet ikke vært siden 1990. Det tyske per capita forbruket ligger under verdensgjennomsnittet (1993-1995) som er 14,5 kg/per/år (FIZ, 2000). Årsakene til det lave fiskekonsumet kan være mange, for eksempel tilgjengelighet, produktutvalg, kvalitet, markedsføringsinnsats og pris. Den tyske fiskeindustrien forventer en vekst i per capita forbruket til 15 kg/per/år innen 2005 (USDA, 2000).

Konsumentene er i økende grad opptatt av kvalitet og helsefaktorer relatert til mat, blant annet innholdet av vitaminer og fett, noe som slår gunstig ut til fordel for fisk. Den tyske befolkning er miljøbevisste og er opptatt av forholdene omkring fiske og oppdrett. På den ene siden er de skeptisk til oppdrettsfisk på grunn av utstrakt bruk av antibiotika. På den andre siden er de positivt innstilt til oppdrett siden presset på de naturlige bestandene blir mindre. Dette har blitt nevnt spesielt for villfanget og oppdrettet laks. En "ny" gruppe moderne konsumenter, bestående av en- og topersons husholdninger med god inntekt, er i fremvekst. Gruppen ønsker å kjøpe sine matvarer i moderne, romslige matvareforretninger. Frosne produkter er rangert høyest, men preferansene for organisk pizza, croissanter, burgere og pasta er også gode (Alberta agriculture, food & rural development, 1999).

Marinerte produkter er svært populært i Tyskland, og i 1999 utgjorde forbruket av slike produkter 29% av det totale fiskeforbruket, etterfulgt av frossenfisk med 25%, kreps- og bløtdyr (15%) og ferskfisk (13%). Tabellen under viser konsumet av fisk fordelt på produktgruppe:

Figur 2 Konsum av ulike produkter på det tyske markedet (FIZ, 2000).

Som figuren viser konsumerer tyskerne mest hermetikk og marinader (29% i 1999). Frossenfisk konsumet økte fra 21% i 1997 til 26% i 1998, før det gikk ned en prosent i 1999. Konsumet av røkt fisk gikk ned fra 5% til 3% mellom 1997 og 1998, men har vært stabilt de siste to årene med 3% av totalmarkedet. Salater og delikatesser er svært populært i Tyskland, og i utsalgene finner man mange variasjoner av ulike fiskeslag.

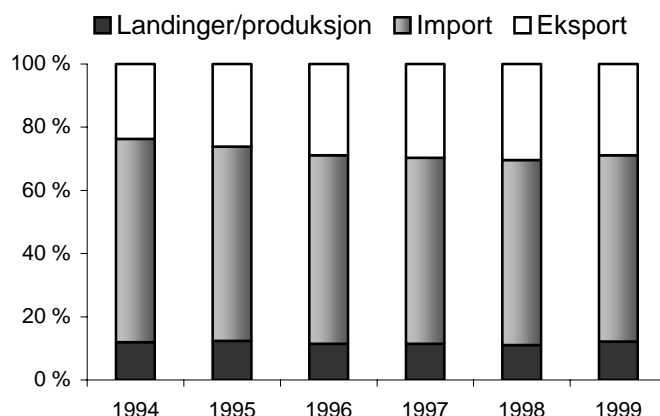
En undersøkelse publisert av Eurofish (2000) viser at nesten 70% av den tyske befolkningen spiser fisk minst en gang i måneden, mens over halvparten spiser fisk en eller to ganger i måneden. I underkant av 20% spiser fisk en eller flere ganger i løpet av en uke. 9% spiser ikke fisk i det hele tatt. Tyskerne spiser i økende grad måltidene utenfor hjemmet. Dette er et resultat av at antallet en-persons husholdninger øker samtidig som husholdningene ofte har to inntekter. I tillegg har man beveget seg bort fra det tradisjonelle måltidsmønsteret med tre måltider per dag til flere og mindre måltider i løpet av dagen (Eurofish, 2000).

Prognoser viser at volumet av måltider utenfor hjemmet kan øke med 78% i løpet av perioden 1997-2005 (USDA, 2000), dersom industrien makter å øke tilbudet av fleksible snacks og lettvinde retter. Det er også ventet at konsumentenes preferanser for fiskeretter kan endres raskt, og dette krever en svært fleksibel industri. Dersom fiskeforbruket øker til 15 kg/pers/år innen 2005 er det ventet at gastronomi/cateringsektoren må dekke 75% av salget, og vekst er spesielt ventet i "quick-service" segmentet. For samtlige produsenter er det viktig å følge med i utviklingen slik at etterspørselen av "utradisjonelle" retter tilpasses måltidsmønsteret i befolkningen. Dette krever at industrien har tilgjengelig råstoff for å dekke etterspørselen, spesielt etter fileter og ferdigretter.

3.3 Markedet for fisk i Tyskland

3.3.1 Produksjon, import og eksport

I 1999 hadde tysk fiskeindustri nesten 46 500 ansatte. Hovedtyngden av disse var ansatt i industrien, fiskebutikker og mobile fiskehandlere. I 1999 var totalomsetningen for fisk og fiskevarer 1,74 millioner tonn (fangstvekt) og dette gir en verdi på omtrent 14 milliarder tyske mark. Dette var 13% under fjordårets resultat (FIZ, 2000). Konsumet av fisk er som vi så synkende.

Figur 3 Figuren viser utviklingen landinger, eksport og import av fisk på det tyske markedet (FIZ, 2000).

Situasjonen på tilbudssiden i den tyske fiskerinæringen har vært relativt stabil i løpet av siste halvdel av nittitallet. I 1999 utgjorde landingene fra de tyske fiskeriene 17% (297 tusen tonn) av det totale tilbudet.

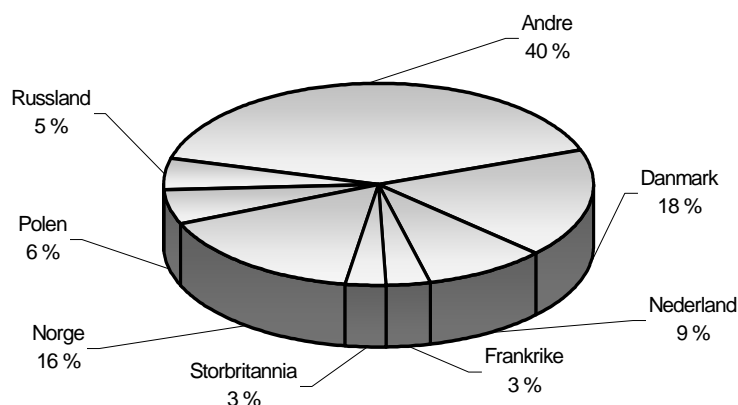
Tyskland er på ingen måte selvforsynt med fisk, og landet importerer nesten 5 ganger så mye fisk som det produserer selv (83%). I 1999 var importen på 1 442 tusen tonn. I tillegg har man en viss videreeksport av fisk. I 1999 var dette 705 tusen tonn.

Tabell 3 Tilbud av fisk på det tyske markedet. Vekt er oppgitt i 1000 tonn (FIZ, 2000).

År	1997	1998	1999
Andel egenlanding	16%	16%	17%
Andel import	84%	84%	83%
Importvekt	1,556 tonn	1,683 tonn	1,442 tonn
Verdi totalt	3,869 mill DM	4,481 mill DM	4,023 mill DM

3.3.2 Leverandører av fisk til Tyskland

For å dekke det innenlandske konsumet må Tyskland importere mesteparten av fisken. 39% av Tysklands forsyning er fra EU land og 61% er importert fra tredjeland.

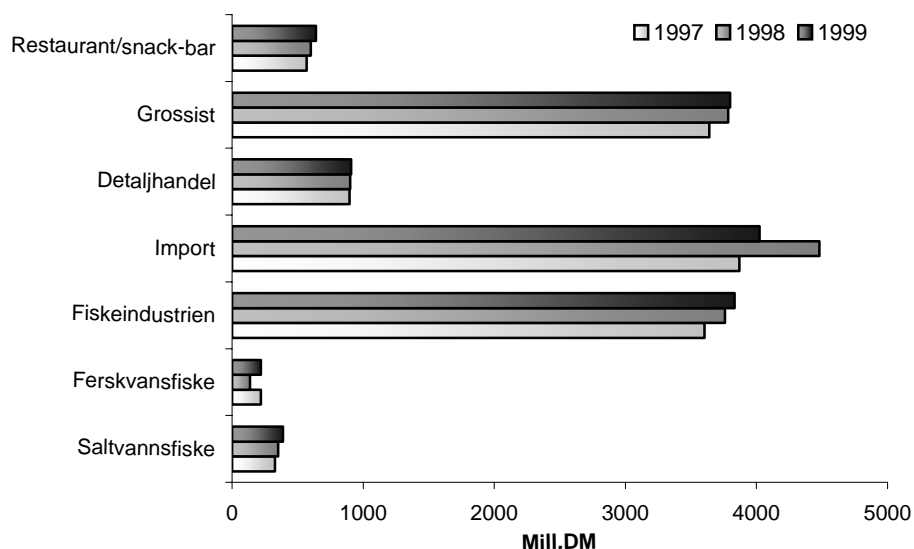

Figur 4 De viktigste leverandørene av fisk til Tyskland i 1999 (FIZ,2000).

Figuren ovenfor viser den prosentvise andelen av fiskeleveransene til Tyskland. Videre er det verdt å nevne at i kategorien "andre" inngår Island, Kina, Thailand, Filippinene, USA, New Zealand, Spania, Italia m.fl.

3.3.3 Omsetning

Omsetningen for den tyske fiskerinæringen har stort sett vist positiv utvikling. I saltvannsfisket økte omsetningen med 9,3% fra 1998-1999. I samme periode økte fiskeindustriens omsetning med 2%. Omsetningen innenfor importsegmentet har sunket 10% og ferskfiskomsetningen har blitt redusert med 6,8%. Detaljhandelen økte med 0,8%, grossistene 0,3% og restaurant/snack-bar segmentet økte med hele 7%. Dette illustreres nærmere i figur 5. I Tyskland så vel som i andre land øker etterspørselen etter videreforedlede produkter, og som vi allerede har nevnt er etterspørselen etter "convenience" produkter økende, samtidig som ulike snack-produkter blir stadig mer populært. Dette uttrykkes spesielt ved at det har vært en betydelig økning i omsetningen i catering/gastronomisegmentet de siste årene. Som vi så i avsnitt 3.2 er det også forventet en sterk vekst i segmentet i løpet av de neste fem årene.

Figur 5 Omsetningen for fisk og fiskevarer fordelt på fiskeri, produsent og omsetningskanal. Oppgitt i verdi (millioner tyske mark) (FIZ, 2000).

Selv om andelen av import sank med 1% fra 1998 til 1999, er det ventet vekst i hele fiskesektoren. Dersom konsumet av fisk i Tyskland øker til 1,23 mill tonn i 2005 (15 kg/pers/år), har ikke landet selv mulighet til å dekke etterspørselen, og mye må dekkes av import. Dette vil gjelde mange fiskeslag, men spesielt de fiskeslagene som allerede i dag viser økende etterspørsel (sild, tunfisk og laks).

3.4 Laks i Tyskland

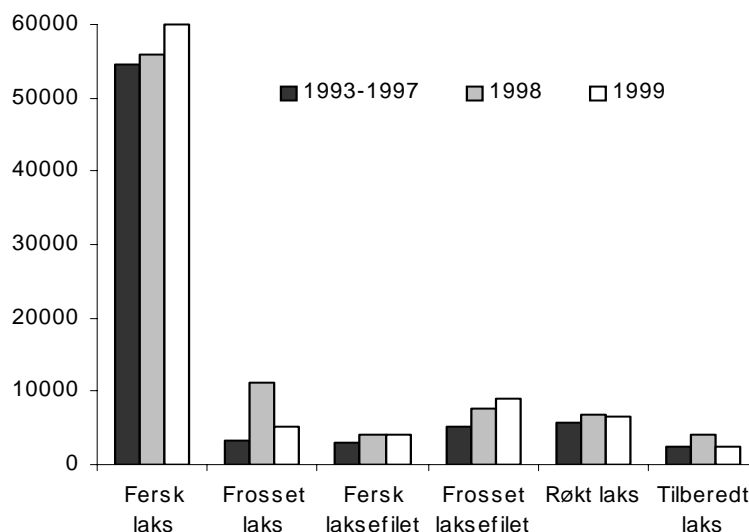
Laks (Stillehavs- og Atlanterhavslaks) representerer omtrent 6% av det totale importvolumet av fisk. Verdien av denne importen var 390 440 euro i 1999 (EFF, 2000). Danmark er den største leverandøren av laks til Tyskland, etterfulgt av Norge. Mesteparten av laksen Danmark eksporterer er norskprodusert atlantisk laks, og i så måte kan man si at Norge er den viktigste leverandøren av laks på det tyske markedet. I 1999 utgjorde den direkte norske eksporten nesten 30%. Dette gjelder spesielt fersk laks, fersk filet, frosset filet og frosset hel laks (BLE, 2001; EFF, 2001).

Sammenligner vi det totale fiskekonsumet mot konsumet av laks ser vi at mens fiskekonsumet generelt minker, øker laksekonsumet. En viktig årsak til dette er blant annet at laks generelt har blitt billigere over årene. I tillegg er tilgjengeligheten god i de fleste segmentene (supermarkeder, fiskebutikker, mobile fiskehandlere etc.) og kvaliteten er tilfredsstillende. Disse forholdene ble også understreket av industriaktører i den tyske laksenæringen. Videre ser man at produkttegenskaper som farge, konsistens og ferskhets har vist seg å være positive attributter som har bidratt til økning av konsumet i andre land, for eksempel Frankrike (Nilssen and Monfort, 2000).

Tabell 4 Forbruket av fisk totalt og laks per capita 1994-1999 (FIZ, 2000).

	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt fiskeforbruk	14,2	13,5	13,3	13,0	13,7	12,6
Laks	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	

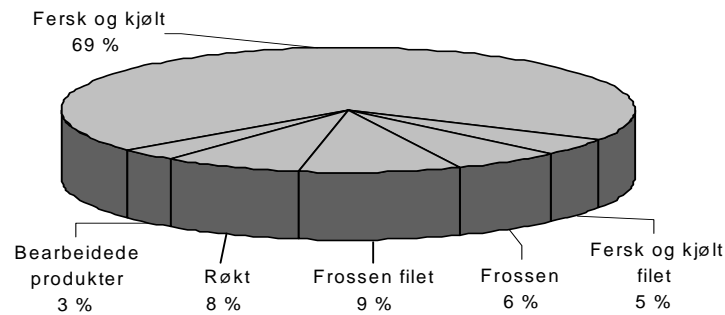
Tabell 4 illustrerer økningen i laksekonsumet. Selv om forbruksøkningen kan virke lav, utgjør 100 gram økning per capita en årlig vekst på 8 200 tonn, tatt i betraktning Tysklands befolkningensmengde på 82 millioner. Foruten konsum av hel laks og fileter, ble det i 1999 konsumert gjennomsnittlig 0,17 kg røkt laks og 0,14 kg videreforedledede produkter (Jähresbericht über die Deutsche Fishwirtschaft, 2000). Siden det er forventet vekst i konsumet av fisk generelt og fordi laks stadig tar større markedsandel i forhold til andre fiskeslag (8,5% til 10,4%), er det rimelig å anta at lakseomsetningen i Tyskland vil fortsette å øke i årene som kommer. Også her vil gastronomi/cateringsektoren være viktige.

Figur 6 Import av ulike lakseprodukter til Tyskland, 1993-1999. Både Stillehavs- og Atlanterhavslaks (BLE, 2001).

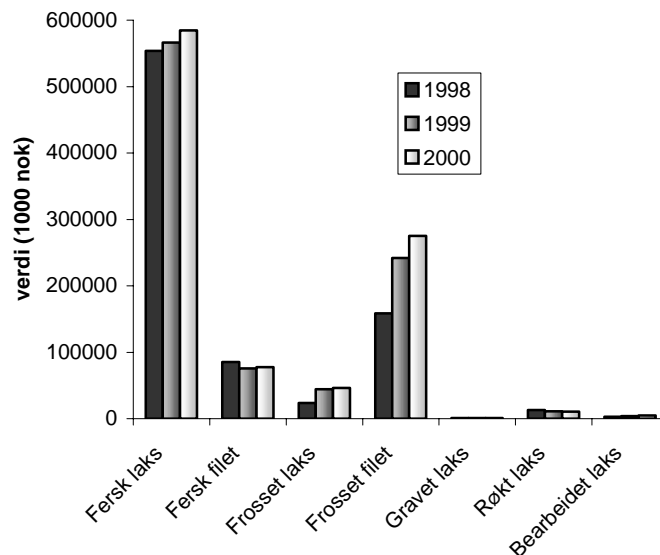
Selv om importen av røkt fisk har gått ned fra 5% til 3% i løpet av de siste tre årene, ser vi ikke samme utvikling med hensyn til røkte lakseprodukter. I løpet av de siste årene har importen av frosset laks gått mest ned, mens fersk laks har økt. Økningen av fersk laksefilet og frosset laksefilet i perioden stemmer godt overens med omsetningsøkningen i industrien og cateringsektoren. I hovedsak brukes fersk laks og laksefileter i produksjon av røkelaks, snackmat og andre delikatesser.

Fersk laks er hovedproduktet for norsk eksport til Tyskland, og importen har økt i løpet av hele 1990 tallet. Hovedsakelig går fersk laks til røykeriene og produksjon av røkefisk, til videreforedlingsanlegg (porsjonspakker, fiskesalater etc.), og til detaljhandelen, hovedsakelig supermarkeder. Fersk laks selges enten direkte til detaljhandelen, røykerier og filetprodusenter, eller via et grossistledd. Utviklingen av den norske eksporten til Tyskland indikerer at det har vært en viss vekst i løpet av de siste tre årene. Utviklingen for fersk laks, fersk filet, gravet laks og røkt laks viser en marginal minking, mens bearbeidet laks og frosne produkter har økt. Totalt har den tyske importen av norsk laks variert fra 25 000 tonn i 1998, 26 500 tonn i 1999 til 24 800 tonn i 2000.

Figur 7 Prosentvis fordeling import av lakseprodukter til Tyskland i 1999 (BLE, 2001).

Lakseeksporten fra Norge til Tyskland kom i fjor opp i en verdi på nesten 1 milliard kroner. Prisen per kilo har også økt fra 33,5 kr/kg i 1998 til 40,35 kr/kg i 2000, som var et ekstremt år mht. pris. Figur 7 under viser verdien av lakseeksporten.

Figur 8 Tysklands import av norsk laks i verdi fra 1998 til 2000 (EFF, 2001).

Prisen per kilo varierer for de ulike produktgruppene. Mens fersk laks var det billigste produktet i 2000 med 32,16 kr/kg var prisen på gravet laks høy (95,75 kr/kg). Det er også verd å nevne at prisene for frosset laksefilet ligger høyere enn fersk laksefilet, samtidig som prisen for frosset hel laks ligger over prisene for fersk hel laks (se vedlegg 1).

3.5 Vareflyt av laks

Fiskeriforskning gjennomførte i 1999 en analyse som kartla de viktigste leddene i markedskanalene for laks i Tyskland (Kristoffersen, 1999). Laksen importeres oftest direkte til røykeri, grossister, videreforedlingsbedrifter eller filetprodusenter, før den sendes ut til de fire hovedsegmentene; detaljister, gastronomi/catering, fiskebutikk eller markeder og fiskebiler. I 1999 ble 84% av laksen solgt via detaljhandelen, 37% gjennom fiskebutikker og 40% av laksen ble omsatt i fiskebiler eller på markeder. For frosne og røkte produkter er

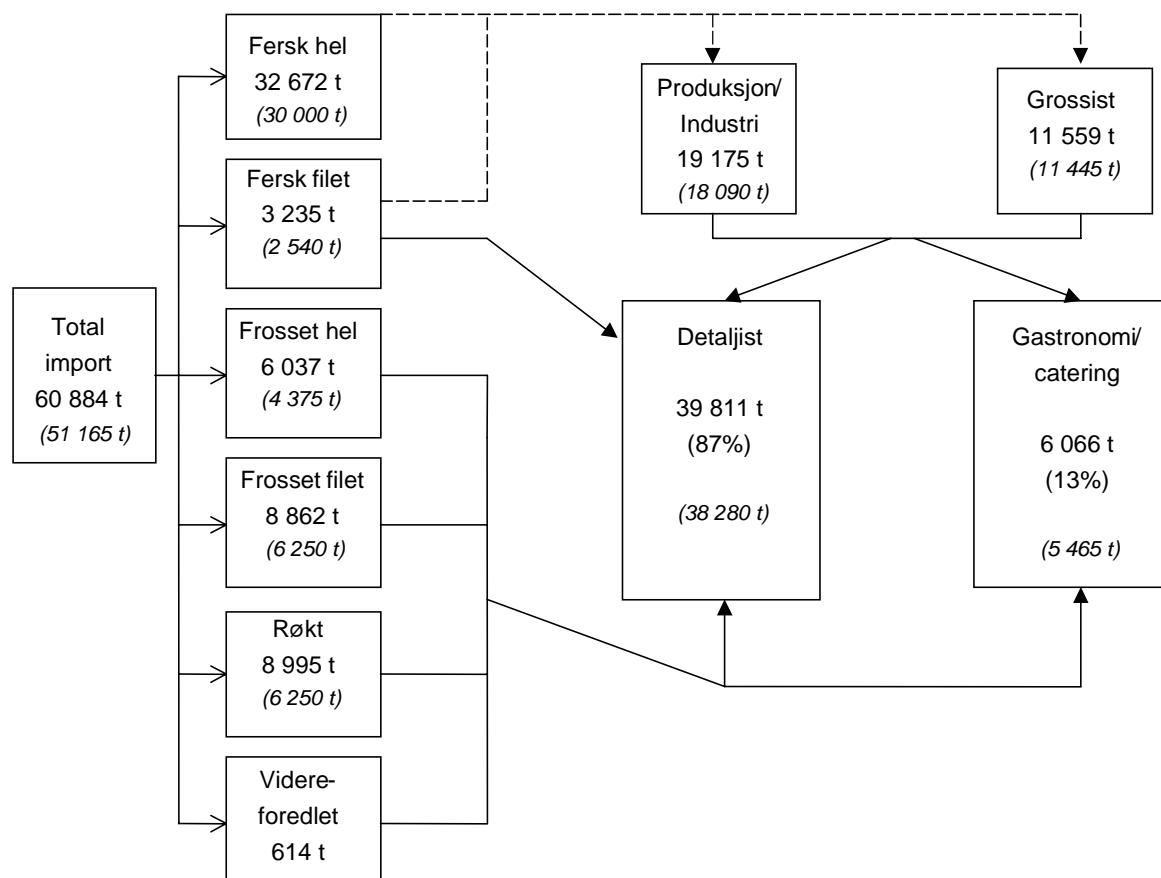
dessuten markedsandelene for detaljhandelen større. Tabellen under viser hvor de tyske konsumentene kjøpte laks i 1999.

Tabell 5 Hvor konsumentene kjøper laks (Kristoffersen, 1999).

	Fersk	Røkt	Frosset
Spesialiserte fiskebutikker	56%	30%	13%
Supermarkeder	24%	51%	58%
Varehus	9%	21%	31%
Andre	13%	7%	7%

4 RESULTATER AV UNDERSØKELSEN

Denne undersøkelsen har til hensikt å kartlegge vareflyten av laks på det tyske markedet. Figur 9 illustrerer vareflyten i 1999. Importert mengde for våre beregninger er 60 884 t, dvs 70% av den totale importen dette året.

Figur 9 Vareflyt av laks på det tyske markedet i 1999. I parentes er tall fra 1998. (Kristoffersen, 1999)

Laks har en etablert markedsposisjon i så godt som alle markedssegmenter for mat i Tyskland, og kanaliseres til konsumentene gjennom to hovedsegmenter: Detaljhandelen og gastronomi/catering. Med detaljhandelen forstås både mobile fiskehandlere, supermarkeder, fiskebutikker osv., mens restauranter, kantiner, storhusholdninger osv. inngår i cateringsektoren. Ca 50% av den importerte laksen omsettes direkte i detaljhandelen og cateringsektoren, mens 32% omsettes via produsenter og 19% via grossister. Det forventes en kraftig økning i cateringsektoren siden etterspørselen etter "convenience-food" ennå er større en tilbudet.

Fersk hel laks er det største produktet i importstatistikken. I henhold til Kristoffersen (1999) selges fersk laks utelukkende til grossistene eller som råstoff i industrien. Mesteparten av denne fisken produseres til røykelaks, men noe blir også bearbeidet til fileter, koteletter og prosjonsstykker. Importen av fersk laks har økt med 9% fra 1997 til 1999, og dette indikerer en større etterspørsel etter videreforedlede produkter, spesielt røkt laks. Selv om fersk hel laks

omsettes (via grossist) i konsumentmarkedet, er dette markedet synkende. Konsumentene ønsker lettvinne, porsjonspakke produkter.

Fersk laksefilet selges også til grossister og til produksjon av røkelaks m.m., men også en liten andel selges direkte til detaljsegmentet. Etterspørselen etter fersk filet øker på det tyske markedet, og i perioden 1997 til 1999 økte volumet med 27,4%. Flere av våre respondenter nevnte at de selv i enkelte tilfeller var nødt å filetere hel laks for å dekke kundenes behov for fileter. Dette var både tidkrevende og lite hensiktsmessig for bedriftene. Fersk laksefilet var tilnærmet umulig å oppdrive i enkelte perioder.

Frosset laksefilet er den varegruppen som har økt mest i volum på det tyske markedet. Fra 1997-1999 økte importen med 42%. I henhold til Kristoffersen (1999) omsettes frosset laksefilet hovedsakelig som porsjonsstykker i supermarkeder og lavpriskjeder, men også storhusholdninger og cateringbedrifter omsetter mye.

Røkt laks omsettes via detaljhandelen og catering/gastronomisektoren. Røkelaks økte omsetningen med 12% fra 1997 til 1999, og er et av hovedproduktene på det tyske markedet. Om lag halvparten av lakseomsetningen innen det tyske markedet er røkt laks (Salmon summit, 2000). Danmark og Storbritannia er de viktigste leverandørene av røkt laks.

Foruten at vareutvalget av videreforedlede produkter øker, øker også importen med 2,3% i perioden 1997-1999. Flere av de nye produktgruppene er "convenience" produkter, ferdigretter osv. I løpet av de siste årene har man sett at det er introdusert nye produkter på det tyske markedet der laks er benyttet som en hovedingrediens. Eksempler på dette er lakselasagne, innbakt laks og laksecarpaccio.

4.1 Perspektiver på det tyske laksemarkedet

Til tross for utflating av det tyske fiskeforbruket, har lakseforbruket hatt en jevnt økning utover 90-tallet. Norge er hovedleverandør av atlantisk laks til Tyskland, men Danmark har seilt opp som hovedleverandør av bearbejdede lakseprodukter, spesielt røkt laks.

Mesteparten av laksen omsettes via detaljhandelen, enten direkte eller via grossist. Segmentet har hatt en liten økning i omsetningen av fiskeprodukter de siste årene. Videre viser trendundersøkelser at de tradisjonelle utsalgene taper markedsandeler til hypermarkeder og lavpriskjeder (Europanel, 1999). Derimot er det ventet en tilnærmet eksplosiv vekst i cateringsektoren.

Importen av laks synes bare å øke, og spesielt innenfor enkelte produktkategorien er veksten svært stor. Importvolumet har økt for samtlige produkter, men spesielt frosset laksefilet har økt i volum med 42% i løpet av 1997 til 1999. Imidlertid er det ventet mest vekst i omsetningen av ferdigretter og porsjonspakker.

Konsumentene stiller stadig nye krav til produktene. Spesielt kvalitetsaspektet ble trukket frem. Kvalitetsbegrepet ble i denne sammenhengen blant annet relatert til teknisk kvalitet som fettinnhold, farge og tekstur, men også mer abstrakte verdier ved produktene som økologi, miljøbevissthet og bekvemmelighet. Sett fra den tyske foredlingsindustriens perspektiver ser det ut til at den største potensielle hindringen for fremtidig vekst ser ut til å være fettinnhold i fisken. Under intervjuene ble det påpekt at fisk som hadde mye "fettmarmorering" ikke hadde

like godt utseende, og dette trakk ned det generelle uttrykket av laks. I tillegg var det, som vi har vært inne på, miljømessige sider som bekymret forbrukerne.

Faktorer som ble ansett som gunstige var at fisken var billig, den var tilgjengelig, leveransene var stabile og kvaliteten var jevn og god. Noen av de samme kravene finner vi hos grossistene og detaljistene. Også her ble det nevnt at kvalitetsaspektet som fettinnhold, konsistens etc. var viktig mens de miljømessige sidene var litt mer vektlagt. Her ble spesielt forholdene omkring antibiotika nevnt.

En generell holdning blant respondentene i undersøkelsen var at omsetningen av lakseprodukter ville øke i fremtiden, dersom prisen fortsatt ble holdt på et relativt lavt nivå. På spørsmålet om hvilke lakseprodukter som vil være mest fremgangsrike de neste ti årene ble filet, laksekoteletter og prosjonspakker spesielt trukket frem. Det er også stor enighet om at markedet for kjølte og frosne ferdigretter vil øke de neste ti årene. Det samme gjelder markedet for naturlige lakseprodukter.

5 REFERANSER

- Alberta agriculture, food & rural development (1999). Organic consumers are waking up. Agri-Food News from Germany, December 1999. www.agric.gov.ab.ca
- BBE (1998). BBE-Branchenreport Fisch, Jahrgang 1998. BBE-Unternehmensberatung GmbH.
- BLE (2000). Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung. Statistikk over import laks til Tyskland. www.ble.de
- Bundesanstalt für Landwirtschaft und Forsten (1997). Jahresbericht über die Deutsche Fischwirtschaft 1997. Bundesministerium für Landwirtschaft und Forsten.
- Ekspertutvalget for fisk (2001). Ekspertstatistikk 2000. www.seafood.no
- Eurofish (2000). Fish import nation Germany. Eurofish magazine, December 6/2000.
- Europanel (1999). Key market trends 1999. Germany. www.europanel.com
- FAO-statistics (2000). Commodity Market Review, 1999-2000. www.fao.org.
- Kristoffersen, E.M. (1999). Tyskland som marked for laks og lakseprodukter. Rapport 1/1999, Fiskeriforskning, Tromsø. www.fiskforsk.norut.no
- Statistisk sentralbyrå (2001). Statistisk årbok 2000. www.ssb.no
- Salmon summit (2000). Supply – feed – retail – consumers. Copenhagen, Denmark, September 21-22, 2000.
- FIZ (2000). Daten und Fakten, Ausgabe 2000. Fisch – informationszentrum. Hamburg, september. www.fisch-grosshandel.de
- ZMP (1998). Nachrichten von den Agrarmärkten. Zentrale Markt- und Preisberichtsstelle für Erzeugnisse der Land-, Forst- und Ernährungswirtschaft, Jahrgang 36. www.agranet.de/zmp
- Nilsen F. and M.C. Monfort (2000). The future for Salmon in France. Report 8/2000, Fiskeriforskning, Tromsø. www.fiskforsk.norut.no
- USDA (2000). Germany Fishery Products Annual 2000. Kurz P.O. Foreign Agricultural Service. GAIN report. Global Agriculture Information Network. 9/28/2000. www.fas.usda.gov

VEDLEGG 1

Norsk eksport av laks fra Tyskland.

Tysklands import av laks fra Norge. Verdier i tonn, verdier i 1000 nok. (EFF, 2001).

	1998			1999			2000		
	Kvanta	Verdi	Nok/kg	Kvanta	Verdi	Nok/kg	Kvanta	Verdi	Nok/kg
Fersk laks	19397	553684	28,65	19831	566249	29,45	18169	58436	32,16
Fersk filet	1802	85173	47,27	1518	75858	49,99	1371	77536	56,54
Frosset laks	729	23629	32,52	825	44203	49,69	757	46478	61,41
Frosset filet	2904	158677	54,64	4111	242022	58,88	4296	27517	64,05
Gravet laks	12	1084	90,35	10	878	89,32	8	753	95,76
Røkt laks	139	13157	94,75	121	11119	91,94	119	10565	88,54
Bearbeidet laks	40	2758	79,7	56	4038	87,09	60	4913	51,53
Totalt	25023	838162	33,5	26472	944367	35,67	24780	99978	40,35

Ulike produkters andel av totalimport (produktvekt i tonn).

	1990		2000	
	Import	Andel	Import	Andel
Hel fersk laks	12 500	64,0%	18 169	73,0%
Hel frossen laks	3 550	18,0%	757	5,5%
Fersk filet	102	0,5%	1 371	3,0%
Frossen filet	129	0,5%	4 296	17,0%
Røkt laks	2 950	15,0%	119	0,5%
Bearbeidet laks	329	2,0%	60	0,5%

VEDLEGG 2

Eksempler på nye lakseprodukter.

Delice di mar

Lachs-Filet
in Blätterteig

2 x 150 g

Servivorschlag - Proposición de presentación
Consigli per la Presentazione
Suggerimento - Suggerimento di presentazione
Suggerido para servir

Delice di mar

Bei -18° C mindestens haltbar bis Ende; Conservar à -18° C, à consommer de préférence avant fin; Conservare a -18° C. Da consumarsi preferibilmente entro il; Bij -18° C bei minste haltbar bis ende; Conservar a -18° C, Consumir preferentemente antes de fin de; A -18° C consumir de preferencia antes do fim de.

12-2001
L1064 41 16:15

COSTA

LACHS-LASAGNE

Mit Lachsfilet,
Blattspinat und Käse

Füllgewicht: 250g

NEU Jetzt noch
cremiger!

Servivorschlag

LACHS-LASAGNE

LACHS-LASAGNE

iglo
SCHLEMMER-FILET
Dreierlei Käse

SCHLEMMER FILET

Dreierlei Käse

Fisch-Filet mit einer raffinierten Auflage aus Paprika und Zucchini, überbacken mit drei verschiedenen Käsesorten.

FERTIG IN
CA. 35 MIN.
siehe Rückseite

Serviervorschlag

NEU
Weißwein
verfeinert!

Serviervorschlag

Bei -18°C (***-Fach) mindestens

LACHS CARPACCIO

LACHS-SPINAT-
PIZZA

Lot:

Bei -18°C (***Frost) mindestens
halbier die Ende:

0295

COSTA

**LACHS-
SPINAT-
PIZZA**

mit Knoblauch

Füllgewicht: 460 g

LACHS-SPINAT-
PIZZA

Serviervorschlag

Fiskeriforskning

Hovedkontor Tromsø:

Muninbakken 9-13

Postboks 6122

N-9291 Tromsø

Telefon: 77 62 90 00

Telefaks: 77 62 91 00

E-post: post@fiskeriforskning.no

Avdelingskontor Bergen:

Kjerreidviken 16

N-5141 Fyllingsdalen

Telefon: 55 50 12 00

Telefaks: 55 50 12 99

E-post: office@fiskeriforskning.no

Internett: www.fiskeriforskning.no

ISBN 82-7251-473-7

ISSN 0806-6221